

2. Котвицька В. А. Щодо питання про структуру контекстів уживання англiцизмiв у сучаснiй нiмецькiй мовi / В. А. Котвицька // Науковий вiсник Мiжнародного гуманiтарного унiверситету. Серiя: «Фiлологiя». – Вип. 17. Том 2. – Одеса, 2015. – С. 37–39.
3. Лазебна О. А. Придiєслiвнi прислiвники оцiнки в соцiолiнгвiстичному аспектi (на матерiалi австрiйськiй художньої прози). Мовнi i концептуальнi картини свiту / О. А. Лазебна. – 43 (2) (2013): 257–264. – Режим доступу : http://philology.knu.ua/library/zagal/Movni_i_konceptualni_2013_43_2/257_264.pdf
4. Oksaar E. Mehrsprachigkeit, Sprachkontakt, Sprachkonflikt / E. Oksaar // Nelde (Hrsg.). – 1980. – S. 43–52.

Джерела iлюстративного матерiалу:

5. DIE WELT / 2016. – Режим доступу: <http://www.welt.de/finanzen/immobilien/article151195625/Mit-diesen-dreisten-Tricks-retten-Makler-ihr-Geschaef.html>
6. DIE ZEIT № 29/ 14. Juli 2011.
7. DIE ZEIT № 24/ 6. Juni 2012.
8. DIE ZEIT № 45/ 31. Oktober 2012.
9. DIE ZEIT № 52/ 19. Dezember 2012.
10. DIE ZEIT № 10/ 28. Februar 2013.
11. DIE ZEIT / Ein Spezial des Zeitverlags/ 27. Dezember 2012.
12. Hamburger Morgenpost / 21. September 2011. – 48 S.

УДК 811.161.2`373.2/7

О. А. Крижко,

Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ

**ДЕФІНІЦІЇ СЕМАНТИЧНОЇ СУТНОСТІ ЗООМОРФНОГО КОМПОНЕНТА
У ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Стаття присвячена дослідженню семантичних сутностей зооморфного компонента у фразеологічних одиницях української мови. Зокрема, аналізуються форми семантичного перетворення зоонімного компонента у фразеологізмах української мови, розглядається їх асоціативна природа ознак як спосіб вираження оцінки та її роль у формуванні зв'язного значення.

Ключові слова: зоонімний компонент, метафора, метонімія, порівняння, фразеологічна одиниця.

DEFINITIONS OF SEMANTIC ESSENCE OF ZOOMORPHIC COMPONENT IN PHRASEOLOGICAL UNITS OF THE UKRAINIAN LANGUAGE

Article deals with investigation semantic essences of zoomorphic component in phraseological units of the Ukrainian language. In particular, the author analyzes forms of semantic transformation of zoonyms component in the phraseology of the Ukrainian language, considers the associative nature of their characteristics as a way of expression evaluation and its role in formation coherent value.

There are the article notes that the main feature of idioms is semantics, so their evaluation figurative meaning involves consideration not only of semantic essence of zoonyms component as part of phraseology units, but primarily forms its semantic transformations in the article. Appointment of components' semantics is not only point out the denotation, realities, but concretizes their emotional evaluation, citing it through figurative representation.

The article distinguishes complete and partial semantic transformations, which are the main forms of semantic rethinking based on metaphor, metonymy, comparison, particularly focusing on the characteristics of evaluative and expressive metaphors depending on the distribution of this entire process in combination or part thereof. Studies of emotionally-expressive metaphors from the standpoint of phraseology nomination makes it possible to find out in which method is carried out secondary nomination, as is the transfer of names from one object to another.

Arhisema as seme differential value of free expression persists in the value phraseologism in metonymical rethinking. Arhisema modified in the differential unit and the potential seme value of free phrases updated. This semantic displacement complicates the semantic structure of phraseology compared to their traditional counterparts.

Comparison as the initial stage of formation of metaphor is a complex unity of significant elements of their particular organization or structure that is a model, the essence of which is determined by the relationship of its constituent elements. In phraseological units with zoonyms component this feature is rethinking the name of animals by comparing certain qualities, actions and so on. In other words, zoomorphism consisting comparative phraseology performs not only nominative

Key words: zoonyms component, metaphor, metonymy, comparison, phraseological unit.

ДЕФИНИЦИИ СЕМАНТИЧЕСКОЙ СУЩНОСТИ ЗООМОРФНОГО КОМПОНЕНТА ВО ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦАХ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА

Стаття посвящена исследованию семантических сущностей зооморфного компонента во фразеологических единицах украинского языка. В частности, анализируются формы семантического преобразования зоонимного компонента во фразеологизмах украинского языка, рассматривается их ассоциативная природа признаков как способ выражения оценки та ее роль при формировании связного значения.

Ключевые слова: зоонимный компонент, метафора, метонимия, сравнение, фразеологическая единица.

Інтенсивний розвиток сучасної фразеологічної науки спонукав дослідників до перегляду змісту поняття *стрижневого компонента* (панівного смислового центра, тематичного індикатора тощо) фразеологізмів із характерними оцінками його змістових і формальних властивостей. Тому мета даного дослідження – розкрити семантичні сутності зооморфного компонента у фразеологічних одиницях української мови. У процесі аналізу розв'язуються такі завдання: 1) проаналізувати форми семантичного перетворення зоонімного компонента у фразеологізмах української мови; 2) дослідити асоціативну природу ознак фразеологізмів з зоонімним компонентом як способу вираження оцінки та її роль у формуванні зв'язного значення.

Зважаючи на те, що основною ознакою фразеологічних одиниць, що відрізняють їх від решти значимих одиниць, слів і термінологічних словосполучень, є семантика, то їх образний оцінний зміст передбачає розгляд не лише семантичної сутності зоонімного компонента в складі фразеологічної одиниці, а перш за все форми його семантичних перетворень.

Значення фразеологізму становить результат переосмислення змісту складових його компонентів [1]. Призначення семантики компонентів полягає в тому, щоб через образне уявлення не тільки вказати на денотат, реалію, а й конкретизувати їх, надати емоційної оцінки, мотивуючи її.

Фразеологізми, на думку Я.А. Барана, є такою структурною одиницею, яка характеризується повним або частковим семантичним перетворенням компонентів, позбавлених семантичної самостійності і лексичного значення [3]. Семантична деактуалізація компонентів призводить до втрати предметної спрямованості, а отже, семантичної співвіднесеності з відповідними словами повсякденного вжитку. Щодо стрижневого компонента у складі фразеологізмів, то він, навпаки, деактуалізуючись як лексема, виконує найголовніше смислове навантаження в акті семантичного перетворення.

Під семантичним перетворенням В.Г. Гаком розуміє лінгвістичний процес, що лежить в основі фразеологізації і сприяє утворенню нових одиниць мови [4]. Залежно від поширення цього процесу на ціле сполучення або на його частину, семантичне перетворення буває *повним і частковим*. Форми вияву семантичних перетворень є основними показниками фразеологічності, які дозволяють відмежовувати ці одиниці мови як від вільних, так і від фіксованих нефразеологічних словосполучень. Решта ознак випливає з цієї основної і є наслідком семантичних перетворень.

Основними формами семантичних перетворень, як вважають Лакофф Джордж і Джонсон Марк [7] є семантичні переосмислення, що базуються на 1) метафорі; 2) метонімії, 3) порівнянні.

Метафоричне переосмислення виражається в переносі значення, заснованому на подібності між двома предметами або явищами.

Часткове метафоричне переосмислення – це відносна вживаність у мові тих чи інших видів метафор. Щодо *повного* метафоричного переосмислення, за В.Г. Гаком [4, 16–17], то при ньому наявні такі типи метафор, як 1) двостороння метафора (з подвійною асиметрією); 2) одностороння семасіологічна метафора (якщо друге вихідне значення не має закріпленої номінації в мові); 3) одностороння онемасіологічна метафора (в якій від першого вихідного значення зберігається тільки експресивне забарвлення); 4) метафора, яка не протиставляється прямим номінаціям (етимологічна метафора). При цьому учений зазначає, що двостороння метафора може зберігати образність у найбільшому обсязі. Утім, незважаючи на такі обмеження, метафора відіграє важливу роль у розвитку процесів вторинної номінації, а тому звернімося до характеристики оцінно-експресивної метафори.

Дослідження оцінно-експресивних метафор з позиції фразеологічної номінації дає можливість з'ясувати, в якій спосіб здійснюється вторинна номінація, як відбувається перенос найменування з одного предмета на інший. Перехід від прямого значення словосполучення до метафоричного М. Алефіренко [2] вважає найважливішим етапом фразеологізації, що зумовлює семантичне відновлення словосполучення і подальший розвиток як у семантичному, так і у формальному відношенні, засвідчуючи великі семантичні можливості метафори.

Одна з функцій метафори – служити засобом найменування того, для чого немає назви [9]. Основним показником аналітичного перетворення фразеологічних одиниць із зоонімним компонентом внаслідок повного переосмислення їхніх компонентів, є протиставлення метафоричного і буквального значень, тобто подвійний план. Прямі і переносні значення цих фразеологізмів перебувають у різних смислових відношеннях, для встановлення яких необхідно простежити етимологію цих фразеологізмів і семантичний процес, що зумовив те чи інше семантичне переосмислення, наприклад: *Козла бієся попереду, коня позаду, а людину з усіх боків*.

Метонімічне переосмислення між значенням фразеологізму і значенням його прототипу має більш тісний зв'язок, ніж у першому випадку. При метонімічному переосмисленні як архісема, так і диференціальна сема значення вільного словосполучення зберігається в значенні фразеологізму. Архісема модифікується в диференціальну, а потенційна сема значення вільного словосполучення актуалізується. Це семантичне зрушення ускладнює семантичну структуру фразеологізмів порівняно з їх прототипами.

Порівняння як первинний етап формування метафори – це складна єдність значимих елементів, їхня особлива організація, тобто модель або структура, сутність якої визначається взаємовідношеннями складових її елементів. Аналіз цих взаємовідношень базується на категоріях логічного і мовного порівняння. Структура мовного порівняння має логічну основу, хоча вона не збігається зі структурою логічного порівняння. Під логічним порівнянням розуміють [8, с. 130] «встановлення подібності і відмінності між предметами і явищами навколишньої дійсності». Порівнянню може підлягати будь-який предмет з іншим предметом за умови, якщо вони мають спільну ознаку чи ознаки. У зв'язку з цим логіка висуває дві взаємозалежні умови для порівняння як способу пізнання дійсності, адже «...сам процес пізнання є процесом порівняння» [там само]. У зв'язку з таким твердженням, ми, погоджуючись із О. О. Потєбнею, вважаємо, що, по-перше, порівнювати можна лише однорідні предмети або поняття, а, по-друге, порівнювати предмети можна на основі суттєвої ознаки.

Розглянемо роль суттєвої ознаки при порівнянні як однієї з категорій семантичного перетворення, при якому характеристика й узагальнений образ або знак-символ представлені окремо. У фразеологічних одиницях із зоонімним компонентом такою ознакою є переосмислене найменування тварини через порівняння певних якостей, дій, станів тощо. Інакше кажучи, зооморфізм у складі порівняльних фразеологізмів виконує не тільки називну функцію, а й конотативну та емоційно-оцінно-характеризуючу.

У структурі порівняння як процесу, за С. А. Жаботинською [6, с. 12–25], виділяються такі елементи: 1) об'єкт, що порівнюється; 2) об'єкт, з яким порівнюється перший об'єкт; 3) основа для порівняння обох об'єктів; 4) висновок з порівняння.

Так, у семантиці фразеологізму з зоонімним компонентом *голодний як вовк* спостерігач порівнює образ голодного вовка з тим, як цей образ постає в свідомості мовця для характеристики людини, яка тривалий час була без їжі. Цей «уявний» асоціативний образ включає три сутності: *спостерігач*, *референт*-голодна людина з характерними для цього її стану ознаками (таке *ЩОСЬ-Х*) і репрезентований *зоонім-корелят* *вовк* з властивими для цього хижака ознаками (таке *ЩОСЬ-У*). Таким чином, маємо модель порівняння: *ЩОСЬ-Х* є *ТАКИМ (порівнюваним)* з *ЧИМОСЬ-У*. *Референт* – голодна людина порівнюється із зоонімним-корелятом *вовком*.

С. А. Жаботинська [там само], виділяє з-поміж основних фреймів компаративний, що ілюструє відношення подібності, засноване на зближенні концептів у мисленні людини. Таке зближення становить компаративний або асоціативний зв'язок, наявний в оцінно-експресивній метафорі й об'єктивованій зв'язок – в метафорах-порівняннях. Якщо *ЩОСЬ-Х* є концептуальним референтом (уявним образом), а *ЩОСЬ-У* – концептуальним корелятом (у даному разі зоонімом, що залучається для порівняння), то підставою для встановлення їхньої подібності стає порівняння.

Утім, власне порівняльна ознака як підстава для порівняння може бути не завжди суттєвою, навіть нереальною, але при цьому асоціативно вражаючою, збуджуючою діяльність уявлення. Асоціації, що виникають при сприйнятті порівнянь, мають велике значення, аніж простий, логічно розчленований опис. Це означає, що в акті порівняння простежується закономірність, спрямована на виявлення конкретних засобів вираження тих понять, які мають великий потенціал семантики при суб'єктивних уявленнях людини. Саме такими засобами є зооніми у складі порівняльних фразеологізмів.

Досліджувані словесні комплекси з зоонімним компонентом дозволяють простежити, як найменування тварин конотують різні ознаки, що не входять у значення слів, але відрізняють подібність людини з тією або іншою твариною за цими властивостями. Цей арсенал конотацій імплікується безпосередньо денотатами відповідних найменувань.

Слово *кінь* як ім'я тварини, що дала людству свою енергію, стала робочою худобою і транспортним засобом, конотує такі ознаки, як «витривалість, енергійність», що уподібнюють людину з *конем* за цими ознаками. При цьому слід відзначити, що в більшості фразеологізмів і прислів'їв концепт *коня* розкривається здебільшого на когнітивному рівні внутрішньої форми, і не є компонентом когнітивного рівня значення, адже ці словесні комплекси мають переносне значення й символізують світ людей, а не тварин: *На те коня кують, щоб не спотикався*.

Собака як найдавніша домашня тварина, приручена ще у верхньому палеоліті, служила в'ючною твариною. Мисливські інстинкти собаки виявлялися вже при пересуваннях і перекоціях первісних колективів, які, ганяючись за дичиною, використовували їх на полюванні: *як собаки п'ята нога, як собака палицю, як собака в човні, собака не перескочить*.

Отже, різноманітність матеріального і почуттєвого світу, особливості уявлень про нього членів відповідного мовного середовища породжують образні асоціації, які є віддзеркаленням реально існуючої дійсності і знаходять втілення у фразеологічних одиницях.

Література:

1. Алефиренко Н. Ф., Золотых Л. Г. Проблемы фразеологического значения и смысла : (в аспекте межуровневого взаимодействия языковых единиц) / Н. Ф. Алефиренко, Л. Г. Золотых. – Астрахань : Изд-во Астраханск. гос. пед. ун-та, 2000. – 220 с.
2. Алефиренко Н. Ф. Поэтическая энергия слова. Синергетика языка, сознания и культуры / Н. Ф. Алефиренко. – М. : Academia, 2002. – 394 с.
3. Баран Я. А. Фразеология у системі мови / Я. А. Баран. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1997. – 175 с.
4. Гак В. Г. Метафора : универсальное и специфическое / В. Г. Гак // Метафора в языке и тексте. – М. : Наука, 1988. – С. 11–26.
5. Гак В. Г. Языковые преобразования / В. Г. Гак. – М. : Языки русской культуры, 1998. – 768 с.
6. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ : типы фреймов / С. А. Жаботинская // Вісник Черкаського ун-ту. Сер. філолог. науки. – 1999. – Вип. 11. – С. 12–25.
7. Лакофф Джордж, Джонсон Марк Метафоры, которыми мы живем: Пер. с англ. / Под. ред. и с предисл. А. Н. Баранова / Джордж Лакофф, Марк Джонсон. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 256 с.
8. Потебня А. А. Теоретическая поэтика / А. А. Потебня. – М. : Высш. школа, 1990. – 344 с.
9. Телия В. Н. Метафора как модель смыслопроизводства и ее экспрессивно-оценочная функция / В. Н. Телия // Метафора в языке и тексте. – М. : Наука, 1988. – С. 26–52.

УДК 811.111'373.21:712

І. В. Кузнєцова,

Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя

СЕМАНТИЧНІ ПРОЦЕСИ ТА ТЕМАТИЧНІ ГРУПИ У АНГЛІЙСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЛАНДШАФТНОГО ДИЗАЙНУ

Семантичні процеси та тематичні групи у англійській термінології ландшафтного дизайну. І.В. Кузнєцова. Стаття присвячена дослідженню семантичних особливостей англійської термінології ландшафтного дизайну. У статті зазначено, що лексика термінології ландшафтного дизайну збагачується шляхом семантичної зміни. З'ясовується сутність семантичних процесів термінологізації, детермінологізації та ретермінологізації. Виокремлюються 13 тематичних груп англійської термінології ландшафтного дизайну.

Ключеві слова: термін, семантичні процеси, термінологізація, детермінологізація, ретермінологізація, метонімізація, метафоризація.

SEMANTIC PROCESSES AND THEMATIC GROUPS IN THE ENGLISH LANDSCAPE DESIGN TERMINOLOGY

The article is devoted to the investigation of semantic peculiarity of the English landscape design terminology. The article is indicated that this terminological vocabulary is enriched by semantic changes. The essence of semantic processes of terminological specialization, de-specialization, re-specialization is determined. It is proved that replenishment of modern English landscaping design terminology occurs by the way of metaphor and metonymy. Metaphorization consists in semantic rethinking of phenomenon or object due to their comparison with other ones by similarity of certain features. Metaphorization of the meaning is enough widespread in landscaping design language since these terms have acquired new meanings. It is concluded that the main functions of metaphor and metonymy of landscaping design terms are: replenishment of semantics and functions of words and use of words in a figurative sense. It is defined 13 thematic groups in the English landscape design terminology his terminological groups.

Key words: term, semantic processes, terminological specialization, de-specialization, re-specialization, metonymization, metaphorization.

СЕМАНТИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ И ТЕМАТИЧЕСКИЕ ГРУППЫ В АНГЛИЙСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ ЛАНДШАФТНОГО ДИЗАЙНА

Статья посвящена исследованию семантических особенностей английской терминологии ландшафтного дизайна. В статье указано, что лексика данной терминосистемы обогащается путем семантических изменений. Определяется сущность семантических процессов терминологизации, детерминологизации и ретерминологизации. Выделяются 13 тематических групп данной терминосистемы.

Ключевые слова: термин, семантические процессы, терминологизация, детерминологизация, ретерминологизация, метонимизация, метафоризация.

Одним із найпродуктивніших семантичних способів поповнення терміносистем новими лексемами в англійській мові є термінологізація загальноновживаних слів. Термінологізація – це збагачення фонду термінології наявними мовними одиницями загальнолітературної мови в процесі вторинної номінації: (*aquamarine – аквамарин – «коштовний камінь другої категорії», у ландшафтному дизайні – «натуральна синьо-зелена фарба кольору морської води», hor-garden – хмелик – «витка рослина родини шовковицевих», у ландшафтному дизайні – «хвилястий орнамент»; crane – чорногуз – «лелека», у ландшафтному дизайні – «пташиний орнаментальний мотив реалістичного трактування»). Рух із сфери загальноновживаної лексики до термінологічної відбувається за двома напрямками: шляхом розвитку вторинних термінологічних значень у звичайних лексичних одиницях і шляхом використання загальноновживаних слів у складних термінах [1, с. 65].*

Більшість термінів, які прийшли із літературної мови, утворилися внаслідок звуження обсягу значення загальноновживаних слів. Суть цього способу полягає в тому, що під час звуження значення слова основні диференційні ознаки двох